

ZWARTE SLIMMERIK MET EEN GEZELLIGE BASSTEM VEROVERT FRIESLAND

Een razend slimme grote vogel is definitief terug in de noordelijke helft van Friesland. Het is de raaf, die mensen zeer aandachtig in de gaten houdt. Hij praat met een donkere basstem en is gek op kadavers.

TEKST ERWIN BOERS
FOTO'S MARCEL VAN KAMMEN

‘K rohh, krohh’, klinkt boven een bosje in de Trynwâlden. Ergens hoog in een boom zit een nest met vier kuikens. De ouders zweven in grote cirkels om dit gebied. Nee, het zijn echt geen zwarte kraaien: deze raven zijn veel groter.

Een eeuw geleden werd de raaf in Nederland uitgeroeid, maar vanaf de jaren zestig probeerden natuurliefhebbers om de soort opnieuw uit te zetten op de Veluwe. Later verspreidde de raaf zich via de bosgebieden van Drenthe en de Stellingwerven verder noordwaarts tot aan het Lauwersmeergebied.

De laatste jaren kun je de raaf zelfs in noordwestelijk Friesland zien. In Tytsjerksteradiel broedt de vogel al enkele jaren. Vorig jaar deed een ravenpaar zelfs een broedpoging op een van Waddeneilanden. Voor zover bekend is dat nog nooit eerder gebeurd.

„Het gekke is: in het westen van het land zie je hem vrijwel niet”, zegt Hans de Vos Burchart, voorzitter van de Ravenwerkgroep Nederland. Zelf woont hij op de lommerrijke Utrechtse Heuvelrug, waar de raaf wel nestelt. In Noord- en Zuid-Holland gaat het echter niet hard. Waarom niet? Dat is onduidelijk: „Komt dat door de verstedelijking? In New York broedt hij ook gewoon op gebouwen.”

Bang voor het open Friese landschap lijkt de raaf in elk geval niet. Het broedende paartje in Tytsjerksteradiel waagt zich in de wijde omtrek. Als de dieren hier eenmaal zitten, gaan ze niet meer weg, verwacht De Vos Burchart. „Ze zijn heel trouw aan hun plek.”

Vogelbeschermers kennen de verschillende nestlocaties van de raaf in Friesland al langer, maar ze geven er niet te veel rucht-

baarheid aan. Ze willen voorkomen dat te veel recreanten met camera's naar de nestlocaties komen. Dat zou onrust veroorzaken: raven zijn erg op hun hoede voor mensen.

Dat is terecht, want elk jaar worden er ravennesten in het land doorschoten, zegt De Vos Burchart. Gebeurt dit door jagers, die de raaf aanzien voor een zwarte kraai? Dat is niet helemaal duidelijk. Hoe dan ook is de raaf een zwaar beschermde 'Rode-lijstvogel'.

De raaf is duidelijk te onderscheiden door zijn grootte: hij heeft een spanwijdte van 1,20 meter. Daarmee is hij niet alleen veel groter dan de zwarte kraai of roek, maar zelfs forser dan een buizerd. „De vlucht van de raaf is veel rustiger dan die van de zwarte kraai, hij zweeft meer in de lucht en heeft een tragere vleugelslag”, zegt De Vos Burchart.

GEZELLIGE PRATER

Raven hebben een forse snavel met een afbuigende vorm. In de vlucht valt de raaf ook op door zijn ruitvormige staart en zijn keelveren. De klank is opmerkelijk: de raaf heeft een zware basstem en lijkt gezellig te praten.

Een ander verschil is dat raven niet in troepjes bij elkaar broeden. Mensen klagen weleens over de herrie van grote groepen

“

ZE HERKENNEN MIJN AUTO. ALS IK
TERUGKEER IN DE BUURT VAN ZO'N NEST,
DAN KOMEN ZE MIJ UITSCHULDEN

broedende roeken, maar zoiets komt bij de raaf niet voor. Ravenpaartjes dulden namelijk geen soortgenoten in de wijde omtrek van hun nest.

Een van de broedende raven in de Trynwâlden groeide op bij het Lauwersmeer, blijkt uit de ring om zijn poot. Je kunt de beesten tegenwoordig voedsel zien zoeken in het buitendijkse gebied langs de Waddenzee, maar ook bij Leeuwarden. In zuidelijk Friesland zit de raaf ook al in Gaasterland.

Nederland telt op dit moment 1000 tot 1200 exemplaren. „Er zijn vooral veel individuele raven, het gaat dan om jonge dieren die in groepen leven. Dat zijn ‘hangjongeren’, ze zoeken elkaar op. Ze slapen en eten samen

en terroriseren de omgeving. Ze vinden er ook hun partner.” Vooral op de Veluwe kun je zulke jonge groepen raven vinden.

„Pas als ze drie tot vijf jaar oud zijn, heb je paarvorming”. Nederland telt op dit moment ongeveer 150 broedparen en nog eens 100 paartjes die al wel een territorium hebben, maar nog geen nageslacht voortbrengen.

„De populatie in Nederland stijgt jaarlijks met 2 tot 3 procent”, vertelt De Vos Burchart. „Van de jongen overleeft ongeveer de helft het eerste jaar. Momenteel zitten we in een ontzettend goed ravenjaar.” Er zijn nu veel nesten met vier of zelfs zes eieren, terwijl er in andere jaren soms maar drie zijn.

„Het is een relatief warm voorjaar geweest.” De jongen hebben gemiddeld een veel betere conditie dan in 2024, toen het erg nat was: „Toen waren ze aan de magere kant.” De kuikens krijgen halfverteerd voedsel, dat de ouders vanuit hun krop komen voeren.

OPRUIMERS

Raven gelden als opruimers van wegslachtoffers: ze eten doodgereden dieren. „De raaf is vrij opportunistisch en weet altijd wel wat eetbaars te vinden. Hij houdt van eiwitrijk voedsel, bijvoorbeeld kadavers en insecten, maar eet ook wel eens een ei van een andere vogel.”

Dat de raven inmiddels voedsel zoeken in

het buitendijkse gebied langs het Wad, verbaast De Vos Burchart niets: „Met een paar vleugelslagen is hij daar al. Ze kijken bij het foerageren in een heel grote cirkel rond hun territorium.”

Zou het ooit net zo’n gewone vogel kunnen worden als de zwarte kraai? „Ik ben benieuwd of hij heel Nederland koloniseert.” Dat zal vooral afhangen van de mens. „Dat is de grootste vijand van de raaf.” Het dier weet dit zelf ook: „Het is een vrij oplettende vogel, hij houdt mensen goed in de gaten en is vrij achterdochtig.”

De Vos Burchart merkte dat zelf: „Ik heb nogal wat raven geringd.” Dat vinden de ouders niet leuk en ze blijven dit onthouden. „Ze herkennen mijn auto. Als ik terugkeer in de buurt van zo’n nest, dan komen ze mij uitschelden.” De raven komen roepend op hem af en begeleiden hem totdat hij hun territorium heeft verlaten.

In de Trynwâlden pikken de raven geregeld nestmateriaal van andere vogels. Dit doen ze zelfs in de vlucht. Er bestaan veel publicaties over hun intelligentie: ze gooien met takken naar mensen en mikken steentjes in het water. Ze kunnen ook tot zeven tellen, blijkt uit onderzoek.

Naast de mens zijn er nog enkele andere vijanden. Ze hebben soms last van marterachtigen en de oehoe, de grootste uilensoort: „Dat is een echte toppredator.” Ook haviken pikken weleens een ei uit een ravenest, maar er is iets gek aan de hand: „Raven broeden opvallend vaak dicht bij haviken. We hebben nog geen idee waarom.”

FRIESTALIGE RAAF

Waarnemers zagen dat een havik ooit een ravenjong uit een nest pikte. Op diezelfde locatie stal een raaf een jaar later de eieren uit het haviknest: „Toch blijven ze dicht bij elkaar broeden.”

In de negentiende eeuw kwam de raaf vooral voor in hoge eikenbossen aan de oostkant van Friesland. De *LC* beschreef de raaf in 1890 als een trotse vogel, die „veel kwaad” deed. Vanuit de landbouw bestond in die tijd veel haat tegen vogels.

De raaf werd in Friesland ook wel in gevangenschap gehouden. Sommige raven konden heel aardig praten, volgens de beschrijvingen. In de Friese Wouden was zelfs een herberg met een tamme Friestalige raaf, die onmiddellijk begon te praten als er gasten arriveerden. Dan riep hij: ‘Kofje frou’.

In 1910 ging het zeer slecht met de raaf, schreef de *LC* destijds: „In ons land komt hij al bijna niet meer voor.” Vogelkenner Wouter Tolsma beschreef in 1931 nog wel hoe hij zich de raven in de Friese Wouden kon herinneren, maar ze waren inmiddels verdwenen. Volgens hem kwam de raaf alleen nog broedend voor bij Linschoten in Zuid-Holland.

Een paar jaar later bestond er geen hoop meer: de raaf was in heel Nederland uitgestorven. ‘Slechts ouderen van dagen weten zich nog te herinneren dat de raaf in onze provincie voorkwam”, aldus de *LC* in 1934. Ravenhaters hadden de dieren overall succesvol beschoten en de nesten ‘uitgehaald’.

Gelukkig kreeg het Friesch Natuurhistorisch Museum in Leeuwarden in de jaren dertig nog wel een opgezette raaf cadeau. Deze was tientallen jaarvoor bij Beetsterzwaag neergeschoten door ene baron Van Harinxma thoe Slooten.

Na de latere herintroductie van de raaf op de Veluwe zou het nog lang duren voordat de raaf ook in Friesland terugkeerde. In 2003 kwamen verheugde berichten over de eerste broedende raven in Drenthe. In 2011 broedden de eerste dieren weer in Friesland, nota bene in Ravenswoud. Een paar jaar later was duidelijk dat ze ook gevestigd raakten in het Lauwersmeergebied.